

Domonkosi Ágnes – H. Tomesz Tímea

**Protokoll vs. személyes jelenlét,
ünnepélyesség vs. bizalmasság**

A társas deixis műveletei egy sportolói díjátadó ünnepségen¹

Bevezetés

A tanulmány egy, a sporthoz kapcsolódó, de kifejezetten ünnepélyes esemény társas deiktikus műveleteinek vizsgálatán keresztül annak bemutatására törekszik, hogy a személyjelölés és személyemlítés módozatai hogyan járulnak hozzá a társas viszonyok alakításához, a közönséghez való viszony jelzéséhez, illetve az esemény jellegének, státuszának kommunikációjához. Az elemzés a sport és a sportolói lét társadalmi, kommunikációs szerepének bemutatásával, illetve a kommunikációs nevelés ebből adódó sokrétű feladatkörének rövid felvázolásával indul (1.), majd bemutatja a feldolgozott anyagot és a társas deixis jelenségének vizsgált nyelvi eszközeit (2.), az eredmények értelmezése során pedig azt fejtja ki, hogy az attitűdjelölő deiktikus elemeknek milyen szerepük van az elemzett médiaesemény műsorvezetőjének megnyilvánulásaiban, ezáltal az eseménysor szervezésében (3.1.), az ünnepélyesség, a rendezvény hivatalos jellegének fenntartásában (3.2.), illetve a protokolláris jelleget részben ellensúlyozva a bizalmas, közelítő hangvétel megteremtésében (3.3.), emellett röviden tárgyalja azt is, hogy a rendezvény stílusának egésze is a hivatalosság és a bizalmas minőségeinek összjátékára épül (3.4.). Az eredményeket összegezve pedig kitér a tanulmány arra is, hogy a kommunikációs nevelésben hogyan hasznosulhatnak a társas deixis működésének elemzéséből származó tanulságok (4).

---

¹ A tanulmány az NKFIH K 129040-es számú pályázatának, valamint az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának támogatásával készült (D. Á.).

1. A sportoló mint közszereplő – a kommunikációs nevelés mint a közszereplésre való felkészítés

A sport társadalmi jelentősége és feladatrendszere az utóbbi években teljesen átalakult: egyrészt elvesztette elitsport jellegét, és tömegessé vált, másrészt az élsport hivatásos tevékenységgé vált, jövedelemszerzés céljából, foglalkozásszerűen, teljesítményorientáltan folytatják. A sportipar a szórakoztatóipar egyik vezető ágazata lett. A sportrendezvények az emberi élvezet forrásai, a társas érintkezés aktív formái lettek. Mindezekhez társult, illetve ezeket a folyamatokat erősítette a média: a rádiós és televíziós közvetítés az élményt, a szórakozást kivitte a sportcsarnokokból, pályákról, az újmédia lehetőségei pedig mindenféle tértől függetlenné tették. A sportoló közszereplővé vált, megítélésében már nem csupán fizikai teljesítménye játszik szerepet, hanem egyéb társas megnyilvánulásai, nyilvános szereplései is. A megváltozott szerep tudatosabb kommunikációs magatartást, nyelvi-kommunikációs-kifejezésbeli készségeket kíván.

A közszereplés együtt jár a hatásgyakorlással, véleményformálással, amely a társas helyzetek értelmezéséhez és alakításához szükséges retorikai felkészültséget tesz szükségessé. A retorikai felkészültség ebben az esetben nem pusztán a közönség előtti megnyilatkozás pontos, jól szerkesztett megfogalmazását jelenti, vagyis nem egyszerűen a szövegek elkészítésének eszköztárát kell birtokolnia a közlőnek, hanem olyan retorikai (társas) intelligenciával kell rendelkeznie, amely lehetővé teszi a társas szituációkhoz való gyors alkalmazkodást. Teszi ezt azáltal, hogy felismeri, azonosítani tudja a betöltött szerepeket, az azokhoz kapcsolódó elvárásokat, és saját céljait a közösségi értékek gyarapításával összhangban képes megfogalmazni (Aczél 2016).

Elemzésünkben kiindulópontnak tekintjük, hogy a sportolókkal kapcsolatos kiszélesedett szerepelvárások a médiaszerepléseikben, nyilvánosság előtti megnyilatkozásaikban tetten érhetők; a sport mediatizációjában pedig meghatározó szerepe van a közvetítettség mikéntjének, így az abban részt vevő szereplők kommunikatív cselekvéseinek is.

2. A kutatás tárgya, módszere

2.1. A vizsgált sportműsor

Vizsgálatunk tárgya a 2019-es *Az év sportolója* gála nyelvi anyaga. A február 14-én a Nemzeti Színházban megrendezett, a Magyar Televízió által élőben közvetített gála a sportolói közösség hagyományokkal rendelkező estje, amely ugyanakkor országos rangú médiaesemény is, számos különböző szereplővel, és így számos különböző társas viszonylat megvalósulásával.

A gálán átadott díjak a sportolók számokban, érmekben kifejeződő teljesítményét ismerik el, ugyanakkor a közönség sportolókkal kapcsolatos képe nem csupán a sportteljesítményükre korlátozódik. Egy-egy olyan nyilvános helyzetben, mint a vizsgált díjátadó, a sportolók teljes jellemükkel állnak a közönség előtt, így megnyilatkozásaik, azok stílusa, kidolgozottsága legalább annyira fontos a megítélésükben, mint az előző évben nyert érmek. Az elemzett műsor azért is biztosíthat hatékony forrást a sportolók megváltozott szerepének bemutatására, mert olyan összetett kommunikációs helyzetet szemléltet, amelyben egyszerre érvényesülnek a közvetlen és a közvetett, az informális és formális, a hétköznapi és az ünnepélyes helyzetek sajátosságai.

A sportoló egyszerre többféle szerepben van jelen², jól reprezentálódik a szerepek közötti váltás, a társas kapcsolatok dinamikája. Fokozottan van szükség tehát a helyzethez, szerephez való alkalmazkodás kommunikációs készségére, amelynek kiindulópontunk szerint meghatározó összetevője a társas deiktikus elemek rugalmas, a kommunikációs helyzetek összetettségéhez és a személyközi viszonyokhoz egyaránt igazodó használata.

2.2. A társas deixis fogalma és a vizsgált nyelvi változók

Vizsgálatunk fókuszában a társas deixis állt, amely a kognitív pragmatika fogalomértelmezése szerint olyan nyelvi művelet, amely a diskurzus értelmezésébe bevonja a résztvevők társas világát, vagyis azokat a kontextuális ismereteket, amelyek a beszédhelyzet

² A szerepmegvalósítás témakörének részletesebb taglalását lásd bővebben Balázs 2010.

személyközi viszonyainak a feldolgozásából származnak (vö. Tátrai 2011: 127). Olyan nyelvi műveletek tartoznak a körébe, amelyek utalnak a résztvevők szociális identitására, vagy a köztük lévő vagy valamelyikük és egy megjeleníteni kívánt személy, jelenség közötti viszonyra. A jelenségkör szorosan kapcsolódik a személydeixishez, mivel a társas viszonyok kódolása gyakran a résztvevői szerepvizonyok megjelenítésére épül (Yule 1996). A társalgás résztvevőire utaló elemek deiktikus funkciója ugyanis kettős: egyrészt jelölik a résztvevői szerepeket, másrészt jelölhetik a résztvevők közötti viszonyt jellegét is. Ebből adódóan Verschueren (1999) a társas deixis fogalmán belül különbözteti meg a személydeixist és az attitűddeixist, a résztvevői szerepek és a viszonylattípusok jelölésének elkülönítésére.

Az attitűddeixis legtipikusabb eszközei a magyarban a tegezés és a nemtegezés kettőssége, a köszönések, megszólítások, címek, rangok, tiszteleti kifejezések használata. Emellett azonban a beszélő önmegjelenítésében, illetve a referenciális jelenet szereplőinek megjelenítésében is szerepet kaphat a társas viszonyok minősége, jelezve a társas deixis kategóriájának nyitottságát (Tátrai 2011). A használt névmások, főnevek és a vokatívuszi pozíció révén főnevesülő melléknevek változatai, a főnevek specifikussági szintje, funkcióra, pozícióra, tisztségre utaló szerepük is a társas kapcsolat sajátosságaival van összefüggésben.

A kutatás során az esemény az attitűddeixis eszközkészletéből a tegezés-nemtegezés lehetőségén és a megszólításokon kívül figyelembe vettük a személyemlítés változatait, a köszönő, üdvözlő formákat is, illetve tekintettel voltunk a társas viszonyok minőségére utaló stiláris elemekre is.

A műsor szisztematikus elemzése során kiemeltük azokat a nyelvi elemeket, amelyek utalnak a) a beszédeseményben résztvevők (beleértve az ún. megfigyelőket is) szociális identitására, b) a résztvevők közötti viszonylatokra, és c) a résztvevők és egyéb referensek közötti viszonylatokra, majd azonosítottuk ezek szerepét a társas helyzet alakításában.

A társas deixis műveletének vizsgálatát azért tartjuk tanulságosnak, mert egy nyilvános esemény során működése kölcsönös

kapcsolatban van az összetett szerepeltvárásokkal és a tevékenység közvetített jellegével is. Az elemzésben, a társas deiktikus elemek szerepének értelmezése során ezért figyelembe vettük azt is, hogy milyen módon mutatkozik meg használatukban (1) a díjátadó ünnepségen megvalósuló összetett társas helyzet, illetve (2) az esemény és az egyes a megnyilvánulások közvetített, nyilvános jellege.

3. Eredmények, a társas deixis változatai és funkciói

Az elemzés során figyelembe vett megszólítások és személyemlékek változatait tekintve célszerűnek látszik a műsorvezető kiemelt szerepének jellemzése. Emellett a tanulmány a társas deiktikus elemeket két szempont alapján rendszerezi: rámutat az ünnepélyesség, hivatalos jelleg kidolgozásához hozzájáruló nyelvi tényezőkre, illetve az azt feloldó, lazító, kifejezetten a személyesség és közvetlenség helyzetét megteremtő nyelvi elemekre is.

3.1. A műsorvezető nyelvi szerepe – az esemény társas jellegének keretezése

Az egész estés rendezvény történéseit, így nyelvi cselekvéseit is egy meghatározó, kulcspozícióba állított beszélő, a műsorvezető fogja össze. A társas viszonyok szervezése szempontjából azért is kiemelt a szerepe, mert ő mutatja be a közlés körülményeit, köszönti a hallgatóság egészét, illetve minden egyes megszólalót is bemutat és köszönt. A bemutatás és köszöntés beszédaktusaiban pedig a jelenlévő szereplők viszonyának nyelvi alakítása mellett folyamatosan érvényesül a kommunikáció közvetített jellegére való utalás is.

A rendezvény performatív színterébe minden szereplőt a műsorvezető vezet be, az ő megjelenése, bemutatása pedig sajátos módon egy azonosítatlan beszélőhöz, egy a feltételezhetően az esemény szervezőit, a rendezőket képviselő rögzített hanghoz kötődik. Az esemény során egyszer, a kereteket kijelölve megszólaló narrátor T/1-ben nyilvánul meg, a további eseményeket felvezetve, azokhoz viszonyítva kívülről, reflektáltan dolgozza ki a beszédhelyzetet. A helyzet ünnepélyességét, hivatalosságát jelzi az önözö forma és hivatalos jellegű megszólítások halmozása. Az üdvözlésen, a megnyi-

táson túl a felvezetés fontos funkciója, a műsorvezető bemutatása, szerepének kijelölése. Sajátos váltást mutat a személyjelölésben, hogy míg az üdvözlés, köszöntés aktusai T/1-ben, addig a kérés beszédaktusa E/1-ben hangzanak el:

(1) Kedves Vendégeink! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Köszöntjük Önöket a Nemzeti Színházban, az M4 Sport, az év sportolója gálán, 2018 legjobb magyar sportolóinak ünnepén. Szép estét kívánunk! Kérem, köszöntsék a színpadon a gála műsorvezetőjét, Mohai Bencét!

A műsorvezető által használt attitűdjelölő deiktikus elemek, megszólítások, köszönések, személyemlétesek jelölik ki a rendezvény során a társas tér nyelvi viszonyait. Az első megszólalása két köszönő forma keretei között reflektáltan megjeleníti a műsor többértű, többszörösen beágyazott interakciókat felmutató helyzetét (vö. Chovanec 2015):

(2) Jó estét kívánok, hölgyeim és uraim, szép estét kívánok, köszöntöm Önöket itt, a Nemzeti Színházban, az M4Sport, az év sportolója gálán, köszöntöm a Nemzeti Színházban jelenlevő nézőinket és köszöntöm a tévénézőket, illetve az online közvetítés nézőit. Szép jó estét kívánok! (Mohai Bence, műsorvezető)

A kommunikációs helyzet reflektáltsága, a köszöntés kiemelt szerepe és a formális megszólítási módok egyaránt az ünnepélyesség, emelkedettség megteremtését erősítik. A műsorvezetői közlésekben ez a vonulat mindvégig fennmarad, az egyes újabb és újabb szereplők bemutatása előtt hangsúlyos a közönséghez forduló megszólítások megismétlése: *Hölgyeim és Uraim! / Tisztelt Hölgyeim és Uraim!*

A hivatalos, ünnepélyes keret közvetítése mellett a műsorvezetői közlésekben szerepet kap még a közösségi jelleg megteremtése is. Ebben a folyamatban T/1. személyű, egyrészt a jelenlévők közösségét, együttlétét jelző formák (3), másrészt a magyar sport, magyar sportélet közösségét egybefoglaló (4) formák kapnak szerepet:

(3) A díj átadására pedig felkérem Besenyei Péter műrepülő világbajnokunkat! (Mohai Bence, műsorvezető)

(4) *Tavaly nyertük el a 2022-es férfi kézilabda Eb megrendezésének lehetőségét Szlovákiával, és év végén megkaptuk a valaha volt legnagyobb hazai sportesemény, a 2023-as atlétikai vb rendezési jogát is.* (Szöllősi György, a Magyar Sportújságírók Szövetségének elnöke)

Az ünnepélyesség és közvetített közösségi helyzet megteremtése következtében sajátos megszólítási helyzetek is előfordulnak a műsorvezető közléseiben. Beliczay Sándor (az év fogyatékos sportolókkal foglalkozó edzője, az Európa-bajnok Hajmási Éva felkészítője) megszólításában a bizalmas, egyrészt a sportolói közösségben elfogadott, másrészt a saját, feltételezhetően közeli, pozitív viszonyt is jelző megszólítás használata ismétlődik. A *Sanyi bácsi* forma először az egyéni gratuláció részeként, majd pedig a T/1. forma révén a résztvevőkre és különböző szinteken megfigyelőkre is kiterjesztett gratulációban szerepel:

(5) *a. Gratulálok, Sanyi bácsi!* (Mohai Bence – csak a díjazotthoz szólva)

b. Gratulálunk Sanyi bácsinak! (Mohai Bence – a közönséghez szólva)

Egy esetben, a Magyar Sportújságírók Szövetségének elnökeként és a Nemzeti Sport főszerkesztőjeként a rendezvény köszöntőjét mondó, Szöllősi Györggyel való kapcsolatfelvétel során tapasztalható olyan ellentmondás, hogy az őt bemutató, felvezető közlésekre a vendég a műsorvezető keresztnévi megszólításával reagál, ezáltal pedig nem a közvetítői szerep, hanem a beszédpartnerek viszonya kerül előtérbe:

(6) *Köszönöm szépen, Bence! Jó estét kívánok!*

A megszólaló elnök a nyilvános térbe lépve előbb a neki a szót átadó műsorvezető felé fordul, és csak azután a közönséghez.

Az esemény során a műsorvezetői megnyilatkozások elsősorban az emelkedettség fenntartásához, a rendezvény rangjának közvetítéséhez járulnak hozzá, és kisebb mértékben érvényesül a sportolói közösségre is utaló, a közelítést erősítő formák szerepe.

3.2. A helyzet formalitását, protokolláris jellegét hangsúlyozó elemek

A személyközi viszonyok nyelvi alakítását az esemény során alapvetően meghatározzák a rendezvény és a résztvevők társas szerepének fontosságát kiemelő nyelvi konstrukciók. Az új megszólalók, azaz a díjat átadók és a díjazottak is tipikusan köszöntő, üdvözlő formulákkal nyitják megszólalásukat, amelyek igen gyakran vokatívuszi elemet is tartalmaznak. Az üdvözlő aktusok formális jellegűek, sokszor önözö formájúak:

(7) Jó estét kívánok! Szeretettel köszöntök mindenkit! Nagyon örülök, hogy itt lehetek Önökkel! (Rákosi Gyula, az MLSZ életműdíjasa)

A helyzet formalitásának kidolgozásához a hivatalos rangok, pozíciók említő és vokatívuszi formában egyaránt szereplő előfordulásai is hozzájárulnak:

(8) Fogadják sok szeretettel Tarlós Istvánt, Európa sportfővárosának, Budapestnek a főpolgármesterét! Tarlós István! (Mohai Bence)

A hivatalos jelleget fokozzák emellett azok a halmozott megszólítások is, amelyek részletezik a közléshelyzetet, a résztvevők szerepét is:

(9) a. Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Vendégek, tisztelt Díjazottak és Jelöltek! (dr. Szabó Tünde, sportért felelős államtitkár)

b. Jó estét kívánok mindenkinek és üdvözljük a Bajnokokat, Szervezőket, Vendégeket! (Rátgéber László, kosárlabdaedző)

A protokolláris helyzet megalkotásához járul hozzá az a nyelvi megoldás is, amelyben a Magyar Olimpiai Bizottság elnöke harmadik személyben, az illeizmus alakzatával (vö. Zwicky 2007) élve utal saját magára, a pozíciójának megnevezése révén megvalósuló perspektivizációval a hivatalosság mozzanatát erősítve:

(10) *A Magyar Olimpiai Bizottság elnöke ma egy olyan kivételes helyzetben van, hogy hozzájárulhat egy ilyen méltánytalan helyzet ellensúlyozásához...* (Kulcsár Krisztián, a MOB elnöke)

A pozíciók folyamatos megnevezése, a köszöntő és üdvözlő aktusok sokasága egyrészt az alkalom ünnepélyes jellegéhez, rangjához igazodik, másrészt a számos szereplőt felvonultató, önmagában is nyilvános, illetve a televízióban és online is közvetített esemény sajátosságainak megfelelően fenntartja a váltakozó szereplők azonosításának lehetőségét is.

3.3. Az ünnepélyesség oldása, a közvetlenség szerepei

A társas deiktikus elemeknek a hivatalos jelleg nyelvi kidolgozása mellett egy annak részben ellentmondó, de valójában azzal a rendezvény során együttműködő, és így heterogén stílusminőséget létrehozó, személyes, bizalmas, közelítő nyelvi viselkedésben is szerepük van. Az ünnepélyesség nyelvi feloldása egyrészt a sportolók és résztvevők közvetlenségének, lazaságának felmutatását szolgálja, másrészt pedig a sportolói csoporttudat, összetartozás, közösségi jelleg megteremtéséhez járul hozzá.

Az ünnepélyes, hivatalos jelleg megtörése felismerhető egyrészt a közönséghez fordulásban, másrészt az egyes szereplők közötti viszonyokban, azok személyességének színre vitelében is, a díjátadó párok közötti, a csoportban, többen díjat átvevők közötti, illetve a díjátadó és a díjazott közötti helyzetekben egyaránt.

A közönséghez fordulás lazításának sajátos eszköze, amikor a megszólalók első megnyilatkozása nem az üdvözlés, a köszöntés aktusa, hanem a saját helyzetre, illetve a közönséghez való viszonyra való reagálás, a zavart oldó önreflexió:

(11) *Fú, Úristen, 200 a pulzusom, nagyon meleg van itt, talán először van rajtam csokornyakkendő életemben!* (Bánhidi Ákos, az év edzője)

Közelítő szerepe lehet annak is, hogy a közönséghez fordulva más szereplőket keresztnéven, becenéven említenek meg a megnyilatkozók, a bizalmas formák ugyanis a közönség, az összetartozás mutatói is ebben a helyzetben. Liu Shaolin Sándor megszólalásában

a helyzet megjelenítése egészül ki testvérének, versenyzőtársának ilyen említésével:

(12) *Úristen, de sokan vannak! Szeretettel köszöntök mindenkit! Ádónak is megígértem, hogy nem fogok sokat beszélni...* (Liu Shaolin Sándor, rövidpályás gyorskorcsolyázó)

A televíziós megszólalások tipikus Önöző formáinak (vö. Domonkosi 2002) lazításaként jelenhet meg azt kiegészítve a tegező forma. Kamuti Jenő díjátadó szövege jól mutatja ezeknek a lehetőségeknek az egymást erősítő hatását, együttműködve a szintén társas közéleti szerepű humor eszközével is, a díjat váza-ként nevezve meg:

(13) *Mielőtt kinyitnám ezt a borítékot, engedjék, engedjétek meg... nagy örömmel és megtiszteltetésnek véve veszek Önöknél részt és adhatunk át Ritával (Köbán Rita kétszeres olimpiai bajnok kajakozóra utalva) együtt a győztesnek egy ööö... vázát... asszem.* (Kamuti Jenő, olimpiai bajnok atléta)

A hallgatóság, a befogadók mint szolidáris közösség megalkotásán túl fontos, illetve azt kiegészítő szerepe a bizalmas jellegű megszólításoknak, említéseknek a személyes viszonyok színre vitele, a nyilvánosság előtti megjelenítése is. Meghatározó példája ennek a közösen díjat átadó olimpiai bajnok vízilabdázók párbeszéde:

(14) – *Sok szeretettel köszöntünk mindenkit, köszönjük szépen a lehetőséget, nagy öröm számomra, hogy Kósz Zoli (olimpiai bajnok vízilabdázó) bajnoktársammal adjuk át...*
–... *én is örülök, Gergő!* (Kiss Gergely, Kósz Zoltán, vízilabdázók)

3.4. A stílus társas deiktikus szerepe

Az elemzésünk során kiemelt szerepet kapó személyjelölő elemek mellett az esemény társas jellegének kettősségét, az ünnepé-

lyesség és a személyesség közötti folyamatos oszcillációt a stílus heterogenitása is megmutatta, jelezve azt, hogy a stílusminőségek is értelmezhetők az attitűdöt jelző deiktikus elemekként (vö. Tátrai 2017: 974). Egyértelműen jelezték az esemény során az ünnepélyesség oldásának, a társas közelítésnek a szándékát a már említett humoros elemek is. A stílusbeli kevertség meghatározó példája volt a rendezvényt felvezető zenei produkció során az előadónak a közönséghez való fordulása (15), amelyben a hivatalosságot jelző önöző formában jelenik meg a koncerten való sikítésre való felszólítás, a cselekvés jellege révén mégis közvetlenséget és lazaságot feltételezve:

(15) Jó estét kívánok, köszöntöm Önöket a Nemzeti Színházban! Tudom, lesz még rá alkalom, de bemelegítésképpen kérnék egy hatalmas sikítást Önöktől! Még egyszer: egy nagy sikítást kérünk szépen! (Puskás Péter, énekes, előadó)

A stílus viszonyjelölő szerepe az elemzett ünnepség során összhangban van az attitűddeixis személyjelölő konstrukcióival a hivatalos hangvétel bizalmas, közösséget teremtő elemekkel kiegészülő megvalósítása révén.

4. Összegzés

A műsor elemzésével az volt a célunk, hogy rávilágítsunk, hogy a sportolói szerepek megváltozása, valamint a kommunikációs kultúra átalakulása újfajta, rugalmas kommunikációs készségeket igényel, ezáltal a felsőoktatásban is tudatosabb felkészítést kíván. Az élsport hivatássá válásával, a sport és üzlet összefonódásával a sportoló közszereplő lett, újabb kommunikációs szerepekben, a korábbiaktól eltérő kommunikációs helyzetekhez kell alkalmazkodnia.

Az elemzés rámutat napjaink kommunikációs kultúrájának legfőbb jellemzőjére, a kommunikációs helyzetek és szerepek konvergenciájára, valamint a személyközi kommunikációs helyzetek – különös tekintettel a sportolói aktusok – tudatos szervezésének szükségességére (vö. Balázs 2009). A műsorban ugyanis egyszerre jelenik meg a személyközi (például a díj átadója és a díjazott kö-

zött), a nyilvános (például az egyes díjazottak méltatása, a műsorvezető megnyilatkozásai) és a közvetített kommunikációs helyzet (tudatosan szerkesztett televíziós közvetítés egész szerkezete), sőt az egyes megnyilatkozók egyszerre több szerepben vannak jelen: a sportoló, aki egy viszonylag zárt sportolói közösség tagja, itt a közvéleményre hatást gyakorló közszereplő is egyben.

A bemutatott példák meggyőzően szemléltetik, hogy a társas deiktikus műveletek miként járulnak hozzá a társas viszonyok alakításához, részben a formális helyzet, részben pedig a közösségi jelleg megteremtéséhez. A kommunikációs kultúra fejlesztését tekintve ez pedig azzal a hozadékkal is jár, hogy ráirányítja a figyelmet a társas deiktikus elemek tudatosításának szükségességére, funkcióik, működésük tanításának fontosságára, ugyanis ezeknek az elemeknek az énreprezentációban, a viszonyalakításban és az udvarias nyelvi viselkedésben egyaránt meghatározó szerepük van.

A hasonló elemzéseknek a kommunikáció oktatásában való alkalmazhatóságához mindemellett az is hozzájárul, hogy alkalmasak a kommunikációs helyzet összetettségének leírására, a nézőpontok és szemléletmódok illusztrálására, az egyes kommunikátumok strukturális vizsgálatára.

Felhasznált irodalom

- Aczél Petra 2016. A retorika tanítása. *Anyanyelv-pedagógia* IX. évfolyam 2. szám, <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=622> (Letöltve 2019. április 7.)
- Balázs László 2009. Tudatosság a személyközi kommunikáció szervezésében. In: H. Varga Gyula (szerk.): *Tudatosság a kommunikációban. A kommunikáció oktatása 1.* Hungarovox Kiadó, Budapest. 43–54.
- Balázs László 2010. A szerepviselkedés szociálpszichológiai háttere. In: H. Varga Gyula (szerk.): *A kommunikáció-oktatás kontextusai. A kommunikáció oktatása 2.* Hungarovox Kiadó, Budapest. 44–54.
- Chovanec, Jan 2015. Participant roles and embedded interactions in online sports broadcasts. In: Dynel, Marta – Chovanec, Jan (eds.): *Participation in Public and Social Media Interactions.*

- John Benjamins. Amsterdam and Philadelphia. 67–95.
- Domonkosi Ágnes 2002. *Megszólítások és beszédpartnerre utaló elemek nyelvhasználatunkban*. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 79. Debrecen.
- Tátrai Szilárd 2011. *Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Tátrai Szilárd 2017. Pragmatika. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *Nyelvtan*. Osiris Kiadó, Budapest. 899–1058.
- Yule, George 1996. *Pragmatics*. Oxford University Press. Oxford.
- Verschueren, Jeff 1999. *Understanding pragmatics*. Arnold, London, New York, Sydney. Auckland.
- Zwicky, Arnold 2007. Illeism and its relatives. *Language Log* posting 29 July 2007, <http://itre.cis-upenn.edu/~myl/languagelog/archives/004762.html>

Forrás

- Az év sportolója 2018 gála, M4Sport, 2019. február 14. <https://nava.hu/id/3469557/> (2019. július 29.)